

Svazek *České divadlo III* navazuje časově na svazek *České divadlo II*, vydaný v roce 1951. Zahrnuje Nerudovy divadelní studie, referáty, zprávy a feuilletony od druhé poloviny roku 1865 (od 29. června) až do první poloviny roku 1868 (do 20. května).

Kromě pěti studií uveřejněných v Literárních listech (*Vděčné a nevděčné úlohy*, z 1. července 1865, *Pospíšilova Divadelní bibliotéka*, z 15. července 1865, *Jaký význam má pro nás repertoár národní*, z 9. září 1865) a v Květech (*Tajomluvy*, ze 14. prosince 1865, *Ženy na jevišti*, z 5. března a z 12. března 1867) napsal Neruda všechny ostatní zde otištěné články pro *Národní listy*, jichž byl redaktorem a divadelním referentem v letech 1865—1891.

Za Beustovy vlády (v letech 1867—1871), která přinesla zostřenou persekuci českého tisku, byly *Národní listy* v r. 1867 od 1. května do 3. července na tři měsíce zastaveny. Místo nich vycházely *Národní noviny*, do nichž rovněž napsal Neruda řadu divadelních referátů podepsaných značkou J. N. nebo otištěných anonymně a několik feuilletonů, označených nikoliv obvyklou značkou Δ jako v *Národních listech*, nýbrž značkou štíra (viz zde str. 221, feuilleton *O bazaru*).

Nerudovy stati obsažené v tomto svazku vydal již Ladislav Quis u F. Topiče ve výboru v l. 1907—1908 a Miloslav Novotný v souborném vydání Nerudova díla u Kvasničky a Hampla v r. 1924—1925.

Po prvé otiskujeme v našem vydání 21 článků z *Národních listů*, podepsaných značkou J. N., a 37 článků anonymních, u nichž důkazem Nerudova autorství jsou nám důvody myšlenkové i formální.

Jsou to tyto články (u článků podepsaných připojujeme N):

- 1866 Milenka na střeše — Ona chce něco zvláštního (N)
- Čertova bařina (N)
- Letní sezóna divadelní
- Německé oznamování her
- Česko-německé oznamování her českých
- »Oslí kůže« německy
- Uskrovňování gází
- Účast českého orchestru při německých představeních
- Ředitelé českého divadla

- Pan Šamberk pokračuje...
 Sklenice vody — Večer tříkrálový (N)
 Orfeus v podsvětí — Žurnalisté (N)
 Magelona — Návrat Karla XII. do vlasti — Dívčí ústav —
 Útěk do Afriky (N)
 Orfeus v podsvětí — Posluhovač číslo 28
 Monika
 Anna plačící a Anna smějící se
 Ďáblův cop
 Orfeus v podsvětí — Hloupá a učená — Den po svatbě (N)
 1867 Kupec benátský (N)
 Marie Stuartovna (N)
 Dalibor Čermák
 Nalezenec (N)
 Ďáblův podíl
 Zvoník notredamský (N)
 Adrienna Lecouvreurůvá — Výtečníci
 Sklenice vody
 Jenom pět zlatých (N)
 Recept lásky — Nesnáze tanečního mistra — Nápady
 Ouklady a láska (N)
 Tajné spiknutí za časů republiky — Brute, pusť Caesara
 Strakonický dudák — Návyky
 Slavnost nalezení rukopisu Kralodvorského
 Jiříkovo vidění
 Rozervanec
 Nový Monte Christo (N)
 Čarovné ruce — Panoš šibal — Dívčí ústav
 Sňatek pro statek — Trampoty choristy — Já mám pří-
 jem (N)
 Kněz a voják
 Maria Stuartka (N)
 Žádný muž a tolik děvčat — Pierot a Violeta (N)
 Nápady — Kouzelný závoj — Z doby kotilionův
 On nežárlí — Pierot a Violeta
 1868 České a německé divadlo v Praze
 Dětská představení
 Na hlavě sníh a v srdci květ — Romeo v písárně — Mon-
 sieur a madame Denis (N)
 Král Lear
 Strakonický dudák — Blázinec v prvním poschodí — Ta-
 nečnice sestry Jungmannovy (N)
 Eliška Přemyslovna (N)
 Pravzor Tartuffa

Flámské divadlo
 Marnotratník
 Loupežníci
 Staří mládenci (N)
 Žádný muž a tolik děvčat — Nápady
 Něco malého — Marnotratník
 Díblík (N)
 Štědrý den
 Orfeus v podsvětí — Mlhové obrazy

Nerudovy divadelní stati otiskujeme s původními názvy, a jen tam, kde je nad Nerudovým textem konvenční časopisecké označení rubriky (na př. Divadlo, České divadlo, Prozatimní divadlo atp.), vytváříme název sami; zpravidla je to název divadelní hry. Rozlišení Nerudových a našich názvů je vyznačeno v obsahu; názvy označené hvězdičkou jsou původní názvy Nerudovy.

Články z Národních listů, u nichž jsme pro Nerudovo autorství neměli dostatečných důkazů (i když můžeme předpokládat, že vyšly s Nerudovým souhlasem, nebo i když nesou znaky jeho možných redakčních zásahů), jsme do naší edice nepojali. Pro úplnost však uvádíme jejich seznam:

- 1865 6/7 Pan Vecko, zrušiv smlouvu...
 13/7 V divadelních kruzích českých i německých...
 26/7 Sbíráme na velké Národní divadlo!
 3/8 Divadelním ředitelem českým stal se p. Thomé...
 4/8 Nový ředitel českého Prozatimního divadla...
 19/11 Blondinovy produkce v Novoměstském divadle
 28/11 Nedělní představení p. Blondinovo...
 1866 8/1 Blondinovy produkce
 25/1 Česká spořitelna a Národní divadlo
 27/2 Salon Agoston
 4/4 Pan Donati...
 19/6 Pověsti o blízkém zavření zdejších divadel...
 2/7 České divadlo jest včera na neurčitou dobu zavřeno
 3/7 V záležitosti českého divadla
 5/7 V záležitosti českého divadla
 6/7 K záležitosti českého divadla
 7/7 Členům českého divadla
 12/7 Čeští herci hodlají...
 16/7 Členové českého divadla
 17/7 Udalosti divadelní
 27/7 K záležitosti pensijního fondu českého divadla
 5/8 Kolárova Žižkova smrt

- 20/9 Připraviti vše k otevření českého divadla
 1/10 Před začátkem včerejšího představení...
 1867 1/2 Ku kronice divadelní censury
 30/3 Divadlo na Smíchově
 6/4 Divadlo na Smíchově
 16/4 Nedovolený kus
 20/4 Paní Pešková zadala k divadelnímu družstvu...
 27/4 Paní Pešková zůstane...
 30/4 Divadlo na Smíchově
 23/5 Základní kámen pro divadlo Národní
 30/5 Dnes není žádné odpolední představení...
 6/10 Josef Jiří Kolár, po dvě leta...
 7/10 Včerejší představení Valdštejnovy smrti...
 13/10 Ochotnické divadlo v Karlíně
 13/11 Ochotnické divadlo na Smíchově
 15/11 Operní naši zpěváci těší se z... přízně c. k. policie...
 9/12 Repertoár českého divadla policejně zadržen
 22/12 Češka Janouškova...
 31/12 Zvláštní list o pražských divadlech přináší stará
 »Presse«
 1868 15/2 Předvčerejší představení divadelní
 17/3 Augierova výtečná hra Paul Forestier
 25/3 Paní Hynková slavila předevcírem paměť 35letého
 spoluúčinkování — —
 24/4 Pan Ryksi, tenorový elév české opery

Dále jsme nepojali do naší edice některé běžné novinářské zprávy, referující bez kritického stanoviska, které jsou otištěny ve vydání M. Novotného. Jsou to:

- 1865 22/10 Dawison †
 24/10 Zpráva o smrti Dawisonově
 7/11 Divadelní správu naši upozorňujem...
 13/11 Mellesville †
 1866 6/1 Pan Kaška má ve středu...
 13/1 Pan F. V. Jeřábek dokončil...
 24/1 Sardouova nejnovější hra...
 16/3 Letní sezóna českého divadla...
 18/8 Divadelní hry z husitských dob
 26/8 Z českého divadla
 3/9 České divadlo je již zase zastaveno...
 20/9 Nová česká divadelní společnost

Vyloučili jsme: anonymní článek *Sbírky na Národní divadlo*, ze 6. srpna 1865, poněvadž tento článek je v Národních listech nad čarou a tam psávali zásadní články o divadle i političtí redaktori Národních listů, především Karel Sladkovský; anonymní článek *V předvečer narozenin Jeho veličenstva krále našeho Františka Josefa I.*, z 18. srpna 1866, jako pro Nerudu nepřiznačný, a anonymní stať *Švanda v českém divadle*, z 12. srpna 1868, protože projevená zde antipatie k Pavlu Švandovi je spolu s odsouzením jeho činnosti v rozporu s Nerudovým stanoviskem; srovnej zde str. 145 a České divadlo II, 546. Článek *Zapovězené cesty — Boucharon*, z 26. května 1866, bude pro svůj obsah přeřazen do jiného svazku.

Základem pro naše vydání jsou časopisecké otisky. Jako ve svazcích dosud vydaných řídili jsme se při úpravě textu akademickými edičními zásadami z r. 1947, edičními zkušenostmi Národní knihovny a zkušenostmi získanými při vydávání Spisů Jana Nerudy.

Zachováváme tedy původní délku samohlásek ve slovech jako *čihá, díblík, jesličkový, knihovna, třiaktový* a pod., kolísání ve dvojicích jako *balvan — balván, litovat — lítovat* a pod.; upravujeme kvantitu ve slovech *odstín, při prácičkách, zabíjet* (místo *odstin, při pracičkách 137, zabijet*) a v množném čísle podst. jména *dáma* (na př. *dámám* místo *damám*). Podle autora píšeme důsledně *slečna Čermáková* a pod. s krátkým koncovým *-a*, ojedinělé délky vyrovnáváme.

Psaní předpon ve slovech jako *zlušlechtit, zobjektivovat* normalisujeme. Sjednocujeme psaní z *jeviště* místo kolísání po předložce *s — z*. Upravujeme *synfonický* na *symfonický*.

Jména osobní upravujeme na jejich správnou formu. Na rozdíl od svazku České divadlo II píšeme podle většiny případů *Slavinská, Velinská* (u autora je kolísání *i — í*).

Jinak hláskoslovnou podobu slov neměníme (zůstává tedy na př. *rozplamenující, slečně Lipšově i Lipšové* a pod.).

Přejatá cizí slova píšeme tam, kde to současná norma připouští, v podobě obrážející výslovnost (na př. *repertoár* místo pův. *repertoire*). Slova jako *abonnement, arrangement, engagement* ponecháváme však v původní francouzské podobě, protože způsob, jak Neruda taková slova přepisuje a skloňuje, nelze sjednotit. Cizí slova a jména píšeme podle dnešního způsobu obvyklého v příslušném jazyku.

Proti svazku České divadlo II píšeme názvy jako *Národní divadlo, Prozatímní divadlo, Novoměstské divadlo* s velkým počá-

tečným písmenem, a to i tehdy, jde-li o Národní divadlo jako o kulturní instituci, o jejíž vytvoření se teprve usiluje.

Z vydání L. Quise a M. Novotného jsme převzali důležitější opravy na těchto stránkách:

- 9: každého vévody českého *trnů* plná úloha m. ... *trůnu* ...;
- 21: Klasicita jmena spisovatelova budí u *provozujících* jistou pietu m. ... u *probuzujících* ...;
- 47: předvádění nových veseloherních plodů *pařížských* m. ... *pražských*;
- 49: *Žebrá-li* Medea m. *Žebrák* Medea;
- 71: posměch Goethovu »Faustu« *lidstvou* činěný m. posměch ... *lidstvem* činěný;
- 108: vždy když *tautologie* musí paměti ku pomoci m. ... *taktologie* ...;
- 178: láska *manželčina* neb *matčina* m. ... *matčina* neb *matčina*;
- 228: Na *neučení* se úlohám m. Na *naučení* se ...;
- 264: místo *ochuravělého* pana Bittnera m. ... *uchuravělého* ...;
- 316: všem *rekriminacím* m. ... *rekrimineracím*;
- 318: *podrobně* sledovat m. *podobně* ...;
- 335: Úloha ta podává *začátečníci* málo prospěchů m. ... *začátnici* ...;

Jiné textové změny jsme provedli na těchto stránkách:

- 45: tón ten dodržený až po konec, *byl mohl* m. ... *by mohl*;
- 50: jsou vesměs a samými Voltairy *připravujícími* m. ... *připravující*;
- 54: jsme *unešeni* pravdou m. ... *usnešeni* ...;
- 119: neboť *i* komorná Helenina ... m. neboť *ani* komorná Helenina ...;
- 170: až na virtuositu ... *přivedenými*, m. ... *přivedeným*;
- 226: *V největší nesnázi* přijde mu do rukou m. *Největší nesnázi* ...;
- 306: ohlasem dosti *opatrným* m. ... *neopatrným*;
- 317: má také jistou společenskou *obratnost* m. ... *obraznost*.

Kromě toho na str. 319 přidáváme podle smyslu celého článku otazník: Jsou to ty naše »pokroky«? Na str. 175 doplnili jsme text, který je ve všech dosažitelných exemplářích Národních listů vadný. Po srovnání několika exemplářů a s přihlédnutím k Nerudovu způsobu vyjadřování čteme tam takto: ... *souboru*) *pro menší obor tenora buffa při větší ucelenosti v* ... Nejspornější je výraz »ucelenosti«.

Za pomoc, kterou mi při práci poskytl, děkuji dr. Rudolfu Havlovi, dr. Miroslavu Heřmanovi, dr. Josefu Moravcovi, dr. Jaroslavu Nečasovi, dr. Karlu Polákovi, prof. dr. Albertu Pražákovi, prof. Rudolfu Skřečkovi, dr. Julii Štěpánkové, dr. Jarmile Víškové a prof. Věře Vrzalové.

Anna Karasová